

1. Η έννοια της « συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας » του άρθρου 17 της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, πρέπει να θεωρείται ως αυτοτελής.

Στην έννοια αυτή εμπίπτει ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας ορίζουσα το δικαστήριο συμβαλλομένου κράτους για να εκδικάζει τις διαφορές μεταξύ ανώνυμης εταιρίας και των εταίρων, περιληφθείσα στο καταστατικό της εν λόγω εταιρίας και ψηφισθείσα σύμφωνα με τις διατάξεις του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου και με το ίδιο το καταστατικό.

Οι τυπικές προϋποθέσεις που προβλέπει το άρθρο 17 της Συμβάσεως πρέπει να θεωρούνται ότι πληρούνται έναντι κάθε

μετόχου, ανεξάρτητα από τον τρόπο αποκτήσεως των μετοχών, εφόσον η ρήτρα διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβάνεται στο καταστατικό της εταιρίας και το καταστατικό αυτό έχει κατατεθεί σε χώρο στον οποίο ο μέτοχος μπορεί να έχει πρόσβαση ή περιλαμβάνεται σε δημόσιο βιβλίο.

2. Η προϋπόθεση του επαρκώς καθορισμένου χαρακτήρα της έννομης σχέσεως από την οποία μπορούν να προκύψουν οι διαφορές, για τη λύση των οποίων το άρθρο 17 της Συμβάσεως επιτρέπει τη διά συμφωνίας διεθνή δικαιοδοσία, πληρούται αν η ρήτρα διεθνούς δικαιοδοσίας που περιλαμβάνεται στο καταστατικό εταιρίας μπορεί να ερμηνευθεί από τον εθνικό δικαστή, ο οποίος είναι ο μόνος αρμόδιος γι' αυτό, υπό την έννοια ότι αναφέρεται στις διαφορές μεταξύ της εταιρίας και των μετόχων της υπό την ιδιότητά τους αυτή.

ΕΚΘΕΣΗ ΑΚΡΟΑΘΗΡΙΟΥ στην υπόθεση C-214/89 *

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

H Powell Duffryn plc (στο εξής: Powell Duffryn) είναι επιχείρηση αγγλικού δικαίου η οποία, κατά την αύξηση του κεφαλαίου της IBH-Holding AG (στο εξής: IBH), επιχειρήσεως γερμανικού δικαίου, τον Σεπτέμβριο/Οκτώβριο 1979, ενεγράφη για την ανάληψη ονομαστικών μετοχών της εταιρίας αυτής. Στις 28 Ιουλίου 1980, μετέσχε στις αποφάσεις της

γενικής συνελεύσεως της IBH, κατά τη διάρκεια της οποίας οι μέτοχοι, δι' ανατάσεως των χειρών, τροποποίησαν το καταστατικό της εταιρίας προσθέτοντας την ακόλουθη διάταξη (η οποία προβλέπεται στο άρθρο 4 του τροποποιηθέντος καταστατικού):

« Διά της εγγραφής ή της αποκτήσεως μετοχών ή προσωρινών τίτλων, ο μέτοχος υπάγεται, για όλες τις διαφορές με την εταιρία ή

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

τα όργανά της, στο δικαστήριο που είναι κατά κανόνα αρμόδιο να κρίνει υποθέσεις που αφορούν την εταιρία.»

Το Ιούνιο 1981 και τον Απρίλιο 1982, κατά την πραγματοποίηση άλλων αυξήσεων του εταιρικού κεφαλαίου, η Powell Duffryn ενεγράφη για την ανάληψη μετοχών εις τον κοιμιστήν. Τον Σεπτέμβριο 1981 και τον Νοέμβριο 1982 έλαβε μερίσματα.

Μετά την κήρυξη της IBH σε πτώχευση, τον Δεκέμβριο 1983, ο δικηγόρος Petereit, υπό την ιδιότητα του συνδίκου της εν λόγω πτωχεύσεως, άσκησε, με κλήση που επιδόθηκε στις 22 Ιανουαρίου 1987, αγωγή κατά της Powell Duffryn ενώπιον του Landgericht του Mainz, υποστηρίζοντας ότι δεν εκπλήρωσε έναντι της IBH τις χρηματικές οφειλές που υπείχε δυνάμει των αυξήσεων κεφαλαίου, επειδή επρόκειτο για παράνομες και συγκεκαλυμμένες εισφορές σε είδος. Επίσης, ζήτησε την επιστροφή των μερισμάτων τα οποία, κατ' αυτόν, καταβλήθηκαν αχρεωστήτως στην Powell Duffryn.

Η Powell Duffryn υπέβαλε ένσταση αναρμοδιότητας του Landgericht του Mainz.

Το Landgericht κηρύχθηκε αρμόδιο με παρεμπίπτουσα απόφαση: έκρινε ότι η σύμβαση περί εγγραφής πληρούσε τις τυπικές προϋποθέσεις του άρθρου 17 της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: Σύμβαση), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση Προσχωρήσεως του 1978 και ότι η διαφορά διέπεται από την ρήτρα περί δικαιοδοσίας του άρθρου 4 του καταστατικού.

Η Powell Duffryn άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Oberlandesgericht του Koblenz, το οποίο, κρίνοντας ότι η διαφορά έθετε ζήτημα ερμηνείας της Συμβάσεως, αποφάσισε, με Διάταξη της 1ης Ιουνίου 1989, να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αποτελεί η διάταξη καταστατικού ανώνυμης εταιρίας δυνάμει της οποίας ο μέτοχος, δι' εγγραφής ή δια της αποκτήσεως μετοχών υπάγεται, για όλες τις διαφορές με την εταιρία ή με τα όργανά της, στο δικαστήριο που είναι κατά κανόνα αρμόδιο να κρίνει υποθέσεις που αφορούν την εταιρία, συμφωνία περί δικαιοδοσίας συναφθείσα μεταξύ του μετόχου και της εταιρίας κατά την έννοια του άρθρου 17 της Συμβάσεως των Βρυξελλών;

(Πρέπει στο ερώτημα αυτό να δοθεί διαφορετική απάντηση ανάλογα με το αν ο μέτοχος, εξ αφορμής μιας αυξήσεως του κεφαλαίου, εγγράφεται ο ίδιος για ανάληψη μετοχών ή αποκτά ήδη υπάρχουσες μετοχές;)

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

α) Συνιστούν η εγγραφή και η ανάληψη μετοχών, εξ αφορμής αυξήσεως του κεφαλαίου ανώνυμης εταιρίας, δι' εγγράφου δηλώσεως περί εγγραφής, τον όρο του εγγράφου τύπου του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, ενόψει ρήτρας περί δικαιοδοσίας περιλαμβανομένης στο καταστατικό της εταιρίας;

β) Ανταποκρίνεται η ρήτρα περί δικαιοδοσίας στον όρο της επαρκώς ορισμένης εννόμου σχέσεως, από την οποία θα προκύψουν οι μελλοντικές διαφορές, κατά την έννοια του άρθρου 17 της Συμβάσεως των Βρυξελλών;

γ) Εφαρμόζεται η ρήτρα περί δικαιοδοσίας του καταστατικού, επίσης, στις αξιώσεις καταβολής που στηρίζονται σε σύμβαση περί εγγραφής για την ανάληψη μετοχών και στις αξιώσεις για επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων μερισμάτων; »

Η Διάταξη περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 10 Ιουλίου 1989.

Κατά το άρθρο 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν, στις 16 Οκτωβρίου 1989, η Powell Duffryn, εκπροσωπούμενη από τον Eckart Willeke, δικηγόρο Φρανκφούρτης, στις 16 Οκτωβρίου 1989, ο δικηγόρος Wolfgang Petereit, εκπροσωπούμενος από τον Karl Otto Armbrüster, δικηγόρο Mainz, στις 17 Οκτωβρίου 1989, η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, εκπροσωπούμενη από τον καθηγητή Christof Böhmer, και, στις 12 Οκτωβρίου 1989, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον νομικό σύμβουλό της Friedrich-Wilhelm Albrecht, επικουρούμενο από τον Wolf-Dietrich Krause-Ablass, δικηγόρο Düsseldorf.

Κατόπιν εκθέσεως του εισιγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Με απόφαση της 9ης

Μαΐου 1990, το Δικαστήριο ανέθεσε την υπόθεση στο πέμπτο τμήμα.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση της 2ας Οκτωβρίου 1990 και αφού ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του στις 13 Νοεμβρίου 1990, το πέμπτο τμήμα έκρινε ότι συνέτρεχε λόγος εφαρμογής του άρθρου 95, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας.

Με απόφαση της 28ης Μαΐου 1991, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) παρέπεμψε την υπόθεση στην ολομέλεια.

Με Διάταξη της 19ης Ιουνίου 1991, αφού ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του, το Δικαστήριο αποφάσισε την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

II — Περίληψη των γραπτών παρατηρήσεων που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου

Επί του ερωτήματος 1

Η Powell Duffryn θεωρεί ότι στο παρόν οικονομικό πλαίσιο, το οποίο χαρακτηρίζεται από την αύξουσα σπουδαιότητα των διασυνοριακών επενδύσεων, από μια περισσότερο έντονη διεθνοποίηση των αγορών των μετοχών και από αυξανόμενο αριθμό συγχωνεύσεων εταιριών πέραν των συνόρων, θα ήταν άδικο μια ανώνυμη εταιρία να έχει στο καταστατικό της ρήτρα περί δικαιοδοσίας κατά την οποία ο αρμόδιος δικαστής είναι αυτός του κράτους που δεν είναι κατ' ανάγκη το κράτος στο οποίο έχει η εταιρία την έδρα της ούτε το κράτος στο οποίο βρίσκεται ο αλλοδαπός μέτοχος. Στην κατ' αυτόν τον τρόπο οριζόμενη δικαιοδοσία ο μέτοχος πολύ δύσκολα θα μπορούσε να έχει πρόσβαση, ενώ δεν θα υπήρχε κανένα πρόβλημα προσβάσεως για την εταιρία, διότι αυτή θα είχε εκεί, για παρά-

δειγμα, μία θυγατρική εταιρία. Επιπλέον, ο μέτοχος δεν θα γνώριζε γενικώς ότι προβλεπόταν αυτή η δικαιοδοσία.

Αναφερόμενη στο πρόγραμμα εναρμονίσεως του δικαίου των εταιριών και ειδικότερα του δικαίου των ανωνύμων εταιριών, η Powell Duffryn θεωρεί ότι δεν είναι πλέον αναγκαίο, λόγω της εξοικειώσεως των εθνικών δικαστηρίων με το δίκαιο που εφαρμόζεται στην έδρα της ανώνυμης εταιρίας, η έδρα αυτή να θεμελιώνει την αρμοδιότητα για τις επίδικες διαφορές μεταξύ της ανώνυμης εταιρίας και του μέτοχου. Εν πάση περιπτώσει, η εξοικείωση του δικαστηρίου με τον οικείο τομέα δεν μπορεί να αποτελεί επιχείρημα για το κύρος των ρητρών περί απονομής δικαιοδοσίας, που μπορούν να προβλέπουν την αρμοδιότητα οποιουδήποτε δικαστηρίου.

Η Powell Duffryn έχει τη γνώμη ότι στο πρώτο ερώτημα που υπέβαλε το Oberlandesgericht πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση είτε ο μέτοχος προβαίνει ο ίδιος σε εγγραφή για την ανάληψη μετοχών με την ευκαιρία αυξησεως κεφαλαίου είτε αποκτά ήδη υφιστάμενες μετοχές. Το άρθρο 17 της Συμβάσεως ορίζει ότι ρήτρα περί απονομής δικαιοδοσίας «πρέπει να καταρτίζεται είτε γραπτά είτε προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση (...)». Ως εξαίρεση από τη γενική αρχή περί δικαιοδοσίας, το άρθρο 17 ερμηνεύεται στενά: η νομολογία του Δικαστηρίου επιβάλλει οι διάδικοι να έχουν εκδηλώσει τη συγκατάθεσή τους κατά τρόπο σαφή και ακριβή (βλ. απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1976, υπόθεση 24/76, Colzani, Rec. 1976, σ. 1831).

Ήδη, λόγω της διατυπώσεώς του, το άρθρο 4 του καταστατικού της IBH δεν συνιστά, κατά την Powell Duffryn, σύμβαση περί απονομής δικαιοδοσίας: συνεπάγεται, αντιθέτως, την πλασματική «υπαγωγή» του μέτοχου στο

δικαστήριο στη δικαιοδοσία του οποίου κατά κανόνα υπόκειται η εταιρία. Η πλασματική αυτή υπαγωγή αντιστοιχεί στον κανονιστικό χαρακτήρα του καταστατικού μιας εταιρίας, κατά του οποίου ο ατομικός μέτοχος δεν δύναται να πράξει τίποτε. Για τον λόγο αυτό, μια διάταξη του καταστατικού δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως συμφωνία, καθόσον ο μέτοχος δεν έχει καμία δυνατότητα να συμφωνήσει κάτι άλλο. Η μόνη δυνατότητα που του προσφέρεται είναι να συννενοηθεί με άλλους μετόχους, προκειμένου να σχηματίσουν την απαιτούμενη πλειοψηφία ώστε να επιτύχουν τροποποίηση του καταστατικού. Ακόμη και αν ένας μέτοχος ψηφίσει κατά της εισαγωγής μιας ρήτρας περί διεθνούς δικαιοδοσίας, η ρήτρα αυτή εφαρμόζεται έναντι αυτού. Επομένως, το καταστατικό μιας εταιρίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως η έκφραση της βουλήσεως των μερών και της ελευθερίας τους να μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις. Εξάλλου, δεν είναι δυνατό να γίνεται διάκριση ανάλογα με το αν ο μέτοχος μετέσχε ή όχι στις αποφάσεις επί της εισαγωγής μιας ρήτρας περί διεθνούς δικαιοδοσίας στο καταστατικό. Το καταστατικό εφαρμόζεται επίσης στον μέτοχο ο οποίος απέκτησε τις μετοχές του αγοράζοντάς τες στην ελεύθερη αγορά, χωρίς να γνωρίζει ότι περιέχουν ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας.

Η Powell Duffryn υποστηρίζει ότι, παρόλο που με την απόφαση της 22ας Μαρτίου 1983, υπόθεση 34/82, Peters (Συλλογή 1983, σ. 987), το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί ερωτήματος σχετικά με το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, έκρινε ότι από τη σχέση μεταξύ σωματείου και των μελών του μπορούσαν να γεννηθούν συμβατικές υποχρεώσεις, η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να ισχύσει ως προς τις μεγάλες εταιρίες που έχουν ή μπορούν να έχουν πολλές χιλιάδες μελών. Ακόμη και αν οι εκ του καταστατικού υποχρεώσεις μπορούν να θεωρηθούν ως συμβατικές υποχρεώσεις, πρέπει, επιπλέον, να πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 17. Και οι προϋποθέσεις αυτές, οι οποίες έχουν ακριβώς ως σκοπό να μην περάσει απαρατήρητη μία ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας, προφανώς δεν συντρέχουν

οσάκις γίνεται απλώς παραπομπή σε κείμενο το οποίο ο μέτοχος δεν γνωρίζει κατ' ανάγκη.

Όσον αφορά το συμπληρωματικό ερώτημα που υποβλήθηκε μετά το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, η Powell Duffryn θεωρεί ότι το γεγονός ότι ο μέτοχος αποκτά τις μετοχές του με εγγραφή επ' ευκαιρία αυξήσεως του κεφαλαίου ουδόλως μεταβάλλει τη νομική κατάσταση. Η διαφορετική μεταχείριση των εγγεγραμμένων για την ανάληψη μετοχών σε σχέση προς τους άλλους αποκτώντες μετοχές θα ήταν αντίθετη προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως των μετόχων.

Ο *Petereit* αναφέρει, εκ προοιμίου, ότι η IBH ήταν εταιρία «οικογενειακού χαρακτήρα», πράγμα που συνεπάγεται ότι όλοι οι μέτοχοι γνωρίζοντουσαν μεταξύ τους και συμμετείχαν ενεργώς στις αποφάσεις που ελάμβανε η γενική συνέλευση. Επομένως, η Powell Duffryn συγκατατέθηκε ρητώς να προστεθεί στο καταστατικό το άρθρο 4.

Ο *Petereit* θεωρεί ότι η συναινετική μέθοδος λήψεως των αποφάσεων, η εγγραφή για την ανάληψη μετοχών και, κυρίως, η υπογραφή των συμβολαιογραφικών εγγράφων και η υπογραφή των δελτίων εγγραφής είναι στοιχεία που ενισχύουν το συμπέρασμά του ότι το άρθρο 4 συνιστά γραπτή συμφωνία περί αλονομής δικαιοδοσίας.

Ο *Petereit* υπογραμμίζει σχετικά ότι, κατά το γερμανικό δίκαιο, το καταστατικό συνιστά νομική πράξη συμβατικού χαρακτήρα. Πρέπει πάντοτε να αποτελεί το αντικείμενο δηλώσεως ενώπιον συμβολαιογράφου (άρθρο 23 του Aktiengesetz, γερμανικού νόμου περί ανωνύμων εταιριών, στο εξής: AktG). Ομοίως, το

δελτίο εγγραφής είναι γραπτή σύμβαση μεταξύ του εγγραφομένου για την ανάληψη μετοχών και της εταιρίας, που συντελείται με τη δήλωση περί αποδοχής της εταιρίας (άρθρο 185 AktG). Δεδομένου ότι ένας από τους σκοπούς της Συμβάσεως είναι να αυξήσει την ασφάλεια δικαίου στο πλαίσιο του δικονομικού δικαίου, πρέπει ο καθένας να διαθέτει ένα μέσο βεβαίου προσδιορισμού του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο ως προς αυτόν. Το καταστατικό και τα δελτία εγγραφής μπορούν να εκπληρώνουν τη λειτουργία αυτή.

Ο *Petereit* υποστηρίζει ότι ο σκοπός του άρθρου 17 της Συμβάσεως έγκειται στο να καθίσταται δυνατό στους διαδίκους να μεταβάλλουν τους περί δικαιοδοσίας κανόνες που καθορίζει η ίδια η Σύμβαση (εκτός των διατάξεων του άρθρου 16), διασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι συνήφθη πράγματι μια συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας και διατυπώθηκε κατά τρόπο σαφή και ακριβή. Το άρθρο 4 του καταστατικού της IBH πληροί τις προϋποθέσεις αυτές. Δεδομένου ότι η Powell Duffryn ουδέποτε διατύπωσε αμφιβολίες ως προς το κύρος του καταστατικού, το να της επιβάλλεται να διατηρεί τη στάση αυτή είναι σύμφωνο προς την αρχή της εντιμότητας και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Εξάλλου, η Powell Duffryn δεν μπορεί να επικαλείται την ανισότητα της οικονομικής ισχύος προκειμένου να αποφύγει την εφαρμογή της συμφωνίας περί διεθνούς δικαιοδοσίας.

Κατά τον *Petereit*, το καταστατικό και τα δελτία εγγραφής για την ανάληψη μετοχών πληρούν τις τυπικές προϋποθέσεις του άρθρου 17. Η προϋπόθεση του έγγραφου τύπου αποσκοπεί, κατά πάγια νομολογία, στη διασφάλιση του ότι η συμφωνία μεταξύ των μερών πράγματι συνάπτεται. Το άρθρο 17 δεν απαιτεί σύμβαση: αρκεί, για παράδειγμα, στην περίπτωση των γενικών όρων των εμπορικών συμβολαίων, να υφίσταται ρητή μνεία που να παραπέμπει στους γενικούς όρους οι οποίοι περιέχουν ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας.

Η συμβολαιογραφική πράξη της 28ης Ιουλίου 1980 πληροί την προϋπόθεση αυτή διότι το καταστατικό αποτελεί αναπόσπαστο μέρος αυτής, το δε κείμενο το αναφέρει ρητώς. Εξάλλου, η Powell Duffryn έχει λάβει γνώση της συμφωνίας περί διεθνούς δικαιοδοσίας μέσω της εντολοδόχου της, που ήταν παρούσα στη γενική συνέλευση της 28ης Ιουλίου 1980, κατά τη διάρκεια της οποίας ψηφίστηκε το άρθρο 4 του καταστατικού. Δεν εξέφρασε καμία επιφύλαξη ως προς το κύρος του άρθρου 4 και ρητώς επαναβεβαίωσε, με την ευκαιρία κάθε μιας των επομένων γενικών συνελεύσεων την εκ μέρους της έγκριση του καταστατικού.

εγγραφής. Εντούτοις, θεωρεί ότι η απάντηση στο πρώτο ερώτημα εξακολουθεί πάντα να είναι καταφατική: μέτοχος ο οποίος συνάπτει σύμβαση με την εταιρία αποδέχεται τα αποτελέσματα του καταστατικού.

Η Γερμανική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση έχει τη γνώμη ότι ρήτρα του καταστατικού εταιρίας μπορεί να θεωρηθεί ως συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας κατά την έννοια του άρθρου 17 της συμβάσεως, υπό τον όρο ότι ο συγκεκριμένος μέτοχος έχει μετάσχει στη θέσπιση της ρήτρας και έχει ψηφίσει υπέρ αυτής.

Κατά τον Petereit, η διμερής συμβατικού χαρακτήρα δήλωση δεν είναι η μόνη μορφή πράξεως που μπορεί να συνιστά συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 17. Έτσι, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε, με την απόφαση της 14ης Ιουλίου 1983, υπόθ. 201/82, Gerling (Συλλογή 1983, σ. 2503), ότι μια ρήτρα περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας τεθείσα υπέρ τρίτου ήταν έγκυρη. Αυτό δικαιολογείται ακόμη περισσότερο οσάκις πρόκειται για τη σχέση μεταξύ των μετόχων και της εταιρίας τους, μέρη ενός και του αυτού συνόλου. Εξάλλου, υπό το φως της προαναφερθείσας υπόθεσης Peters, με την οποία το Δικαστήριο χαρακτήρισε τους μεταξύ σωματείου και των μελών του δεσμούς ως « συμβατικούς », είναι πρόδηλο ότι το καταστατικό μιας ανώνυμης εταιρίας, οι συγκεκριμένες αποφάσεις της και οι δηλώσεις των μετόχων που αφορούν την εταιρία πρέπει να θεωρούνται ως συμφωνίες κατά την έννοια του άρθρου 17.

Από τις εκθέσεις Jenard και Schlosser προκύπτει ότι μόνο η συμφωνία που εκφράζει σύμπτωση βουλήσεων μεταξύ των μερών περιλαμβάνεται στην έννοια της « συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας ». Η Γερμανική Κυβέρνηση τονίζει σχετικά ότι κάθε τροποποίηση του καταστατικού μιας εταιρίας απαιτεί, στο γερμανικό δίκαιο, απόφαση της γενικής συνελεύσεως (άρθρα 119, 133 και 179 AktG), επικυρωμένη από συμβολαιογράφο (άρθρο 130 AktG). Η τροποποίηση εγγράφεται εν συνεχεία στο μητρώο εμπόρων της έδρας της εταιρίας. Το καταστατικό μιας εταιρίας έχει — όπως και η τροποποίησή του — τη νομική φύση συμβάσεως (άρθρο 2 AktG) και η συμβολαιογραφική επικύρωση των τροποποιήσεων αντικαθιστά, στο γερμανικό αστικό δίκαιο, τον έγγραφο τύπο. Κατά την άποψη της Γερμανικής Κυβερνήσεως, από αυτό συνάγεται ότι το άρθρο 4 του καταστατικού της IBH πρέπει να θεωρηθεί ως συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας έναντι όλων αυτών που ψηφισαν υπέρ της προσθήκης του στο καταστατικό. Δεν είναι δυνατό να υπάρξει καμία συμφωνία για ένα μέτοχο που ψήφισε κατά της θεσπίσεως του άρθρου 4 ή που δεν μετέσχε στη ψηφοφορία. Εξάλλου, αυτή η ρήτρα δεν μπορεί να αντιταχθεί σε μέτοχο που απέκτησε τις μετοχές του από άλλο μέτοχο, διότι μια συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδο-

Κατά τον Petereit, η διάκριση μεταξύ ενός μετόχου που εγγράφεται για την ανάληψη μετοχών επ' ευκαιρία αυξήσεως του κεφαλαίου και αυτού που αποκτά ήδη υφιστάμενες μετοχές δεν έχει σημασία για την παρούσα διαφορά, δεδομένου ότι η Powell Duffryn δεν απέκτησε τις μετοχές της παρά δια της

σίας δεν πρέπει να υπεισερχεται στη συμβατική σχέση κρυφώς, χωρίς τη ρητή συγκατάθεση του μετόχου.

Η Γερμανική Κυβέρνηση προτείνει, επομένως, να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο πρώτο ερώτημα.

« Διάταξη του καταστατικού ανώνυμης εταιρίας δυνάμει της οποίας ο μέτοχος, δι' εγγραφής για την ανάληψη μετοχών ή διά της αποκτήσεως των μετοχών, υπάγεται στο δικαστήριο που είναι κατά κανόνα αρμόδιο να κρίνει υποθέσεις που αφορούν την εταιρία ως προς όλες τις διαφορές με την εταιρία ή με τα όργανά της, συνιστά συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας συναφθείσα κατά την έννοια του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκας των Βρυξελλών για όλους αυτούς που ψήφισαν υπέρ της προσθήκης της ρήτρας αυτής στο καταστατικό. Η προϋπόθεση του εγγράφου τύπου πληρούται με τη συμβολαιογραφική επικύρωση της αντίστοιχης απόφασής. »

Η Επιτροπή, βασιζόμενη στο γερμανικό δίκαιο, εκκινεί επίσης από την αρχή ότι το καταστατικό ανώνυμης εταιρίας συνιστά σύμβαση συναφθείσα μεταξύ εταίρων, περιβληθείσα τον συμβολαιογραφικό τύπο (άρθρα 2 και 23 AktG). Κάθε μεταγενέστερη τροποποίηση του καταστατικού πρέπει να επικυρώνεται με συμβολαιογραφικό έγγραφο (άρθρο 130 AktG). Πάντως, επειδή ενώπιον του Oberlandesgericht έχει αχθεί διαφορά μεταξύ μετόχου και της ίδιας της εταιρίας, η Επιτροπή προσθέτει ότι το καταστατικό διέπει επίσης τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που υφίστανται μεταξύ της εταιρίας και των μετόχων της. Ορισμένα από τα εν λόγω δικαιώματα και τις εν λόγω υποχρεώσεις ορίζονται από τον νόμο, άλλα αποτελούν συμπληρωτικές διατάξεις. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται οι ρήτρες περί διεθνούς δικαιοδοσίας, οι οποίες είναι συχνές στο πλαίσιο της πρακτικής εφαρμογής του δικαίου των εταιριών.

Κατά την άποψη της Επιτροπής, ακόμη και αν η εταιρία θεωρείται ως μη απευθείας συμβαλλόμενο μέρος της συμφωνίας περί διεθνούς δικαιοδοσίας, ο όρος του εγγράφου τύπου που προβλέπεται από το άρθρο 17 πληρούται. Όπως το Δικαστήριο έκρινε με την προαναφερθείσα απόφαση Gerling, ένας τρίτος προς τη σύμβαση, ο οποίος επωφελείται διατάξεως υπέρ τρίτου, μπορεί να επικαλείται ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας συνολογηθείσα υπέρ αυτού, εφόσον ο όρος του εγγράφου τύπου έχει τηρηθεί μεταξύ των διαδίκων μερών.

Η νομική αυτή ανάλυση δεν μεταβάλλεται όταν ο εν λόγω μέτοχος δεν έχει μετάσχει στην επεξεργασία της συμφωνίας περί διεθνούς δικαιοδοσίας που περιλαμβάνεται στο καταστατικό αλλά έχει αγοράσει τη μετοχή του σε μεταγενέστερη ημερομηνία. Κατά την Επιτροπή, ο νέος μέτοχος διαδέχεται ως προς όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τον μέτοχο από τον οποίο απέκτησε τη μετοχή, περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας προστεθείσα στο καταστατικό. Κατά την Επιτροπή, αυτό το συμπέρασμα είναι σύμφωνο προς την απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Ιουνίου 1984, υπόθ. 71/83, Tilly Russ (Σύλλογή 1984, σ. 2417), που δέχεται τη δυνατότητα να αντιταχθεί στον κομιστή φορτωτικής η ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας που περιλαμβάνεται στο εν λόγω έγγραφο.

Εξάλλου, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, ακόμη και αν δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί η απόφαση της γενικής συνελεύσεως περί τροποποίησης του καταστατικού ως συμφωνία μεταξύ των μετόχων και της εταιρίας, τα αποτελέσματα της απόφασής απορρέουν από την αρχική εταιρική σύμβαση. Υπογράφοντας την εταιρική σύμβαση ή αγοράζοντας μετοχές εν συνεχεία, κάθε μέτοχος υπόκειται στις διατάξεις του AktG ή του καταστατικού σχετικά με τις ενδεχόμενες τροποποιήσεις του καταστατικού. Επομένως, κάθε μέτοχος διατρέχει τον κίνδυνο να επέλθει τροποποίηση του καταστατικού.

Τέλος, ακόμη και αν προκύπτει από τη Διάταξη περί παραπομπής ότι η τροποποίηση του καταστατικού περί προσθήκης του νέου άρθρου 4 ψηφίστηκε δια ανατάσεως των χειρών, ο όρος του εγγράφου τύπου που προβλέπεται από το άρθρο 17 πληρούται με την επικύρωση διά συμβολαιογραφικού εγγράφου της τροποποιήσεως και με την εγγραφή της στο μητρώο των εμπόρων.

Επί του ερωτήματος 2, στοιχείο α

Η *Powell Duffryn* θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση στο ερώτημα αυτό. Είναι μεν αληθές ότι το γερμανικό δίκαιο επιβάλλει τον έγγραφο τύπο ως προς την εγγραφή για την ανάληψη των μετοχών, πλην όμως αυτός δεν αφορά τις διατάξεις του καταστατικού στις οποίες δεν γίνεται αναφορά.

Ο *Petereit* έχει αντίθετη γνώμη. Στο γερμανικό δίκαιο, η εγγραφή για την ανάληψη μετοχών με την ευκαιρία αυξήσεως του κεφαλαίου πραγματοποιείται μόνον οσάκις η απόφαση περί τροποποιήσεως του καταστατικού έχει εγκύρως ψηφιστεί (άρθρα 182 και 23 AktG). Δεδομένου ότι προς τούτο απαιτείται τροποποίηση του καταστατικού, υφίσταται υποχρεωτικός δεσμός μεταξύ της αποφάσεως περί αυξήσεως του κεφαλαίου, του καταστατικού και των δελτίων εγγραφής για την ανάληψη μετοχών. Έτσι, η *Powell Duffryn*, προβαίνοντας σε εγγραφή για την ανάληψη των μετοχών της, ανανέωσε τη σύμφωνη θέση της ως προς τη ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας, την οποία περιλαμβάνει το άρθρο 4.

Η *Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας* διευκρινίζει ως προς το ερώτημα αυτό ότι, στο γερμανικό δίκαιο, η εγγραφή για την ανάληψη νέων μετοχών πραγματοποιείται με γραπτή δήλωση (άρθρο 185 AktG). Εξάλλου, είναι αληθές ότι, αγοράζοντας μετοχές, ένας μέτοχος υπόκειται στο

καταστατικό της εταιρίας. Εντούτοις, ο σκοπός του άρθρου 17 της Συμβάσεως καταστρατηγείται με τη λαθραία εμφάνιση μιας ρήτρας περί διεθνούς δικαιοδοσίας· για να μη συμβεί αυτό, το ίδιο το δελτίο εγγραφής για την ανάληψη μετοχών πρέπει να περιέχει ρήτρα υπό την έννοια αυτή. Επομένως, η νομική κατάσταση του καταστατικού μιας εταιρίας διαφέρει από αυτήν που επικρατεί όσον αφορά τους γενικούς όρους πωλήσεως. Στη τελευταία αυτή περίπτωση, το Δικαστήριο έκρινε ότι μία γενική αναφορά στους γενικούς όρους πωλήσεως αρκεί όταν ο αντισυμβαλλόμενος τους έχει αποδεχθεί γραπτώς. Εντούτοις, είναι μεν δυνατόν, στα πλαίσια διμερούς συμβάσεως, να απορριφθεί η πρόταση περί προσθήκης των γενικών όρων πωλήσεως στη σύμβαση, αλλά δεν μπορεί να απορριφθεί το καταστατικό μιας εταιρίας κατά την αγορά των μετοχών.

Η *Επιτροπή* θεωρεί ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση. Διευκρινίζει ότι η γραπτή δήλωση του άρθρου 185 AktG δεν περιλαμβάνει συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας. Εντούτοις, λόγω της καταχωρήσεως της αυξήσεως του κεφαλαίου στο μητρώο των εμπόρων, ο εγγραφόμενος για την ανάληψη μετοχών καθίσταται μέτοχος και, κατ' αυτόν τον τρόπο, φορέας όλων των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από την εταιρική σύμβαση. Επομένως, η κατάστασή του είναι ανάλογη προς αυτήν του αποκτώντος μετοχές. Η τυπική προϋπόθεση του άρθρου 17 πληρούται πάντοτε με την επικύρωση του καταστατικού με συμβολαιογραφικό έγγραφο και τη δυνατότητα να ληφθεί γνώση αυτού από το μητρώο των εμπόρων. Επιπλέον, ο εγγραφόμενος για την ανάληψη μετοχών σημειώνει, με τη γραπτή δήλωσή του, τη συμφωνία του ως προς όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στο καταστατικό.

Κατά την *Επιτροπή*, η κατάσταση μπορεί να συγκριθεί με αυτήν που αποτέλεσε το αντικείμενο της προαναφερθείσας απόφασης *Tilly*

Russ, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι μια ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας που περιέχεται στους έντυπους γενικούς όρους φορτωτικής, μη υπογεγραμμένης από τον φορτωτή, μπορεί εντούτοις να του αντιταχθεί όταν η φορτωτική εντάσσεται στο πλαίσιο των τρεχουσών εμπορικών σχέσεων του με τον μεταφορέα, οι εν λόγω δε σχέσεις διέπονται από γενικούς όρους που περιλαμβάνουν την εν λόγω ρήτρα. Και στις δύο περιπτώσεις, η άρνηση της υπέρξεως συμφωνίας περί διεθνούς δικαιοδοσίας θα ήταν αντίθετη προς την καλή πίστη.

Επί του ερωτήματος 2, στοιχείο β

Η Powell Duffryn θεωρεί ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση. Το άρθρο 17 της Συμβάσεως επιβάλλει όπως η συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας αναφέρεται σε διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, προκειμένου ο συμβαλλόμενος που έχει μεγαλύτερη οικονομική ισχύ να μην επιβάλλει γενική δικαιοδοσία στον αντισυμβαλλόμενο του.

Η Powell Duffryn διευκρινίζει ότι, στην παρούσα υπόθεση, « όλες οι διαφορές με την εταιρία ή τα όργανά της » αποτελούν αντικείμενο της διατάξεως περί διεθνούς δικαιοδοσίας· από αυτό προκύπτει ότι η διάταξη δεν περιλαμβάνει μόνο τις διαφορές που προέκυψαν από εταιρικές σχέσεις μεταξύ της εταιρίας και του μετόχου αλλά περιλαμβάνει επίσης κάθε άλλη διαφορά, ανεξαρτήτως του νομικού ερείσματός της, όπως, για παράδειγμα, μια διαφορά που προκύπτει από παράδοση εμπορευμάτων. Η ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας επεκτείνεται, εξάλλου, στις διαφορές μεταξύ του μετόχου και των οργάνων της εταιρίας, που είναι κατά κανόνα ξένες προς τις εταιρικές σχέσεις. Επομένως, η έννομη σχέση επ' ευκαιρία της οποίας θα προκύψουν οι διαφορές δεν καθορίζεται.

Ο *Petereit* θεωρεί ότι το άρθρο 4 του καταστατικού της IBH καθορίζει με αρκετή ακρίβεια τις διαφορές στις οποίες εφαρμόζεται: περιλαμβάνει όλες τις διαφορές που προκύπτουν από την έννομη σχέση που υφίσταται λόγω της προσχωρήσεως του μετόχου στην εταιρία.

Κατά τη *Γερμανική Κυβέρνηση*, ο ειδικός όρος συντρέχει αν οι διαφορές τις οποίες αφορά η ρήτρα μπορούν να προβλεφθούν. Αυτό θα συνέβαινε στην περίπτωση του άρθρου 4 του καταστατικού της IBH αν ερμηνευόταν υπό την έννοια ότι αφορά τις διαφορές που ανεφύθησαν μεταξύ των μετόχων και της εταιρίας λόγω της συμμετοχής σ' αυτήν την τελευταία. Πάντως, η Γερμανική Κυβέρνηση θεωρεί ότι η ερμηνεία του άρθρου 4 καθαυτή είναι έργο του εθνικού δικαστηρίου και, επομένως, προτείνει την ακόλουθη απάντηση στο ερώτημα αυτό:

« Η ρήτρα διεθνούς δικαιοδοσίας πληροί τον όρον ότι η έννομη σχέση επ' ευκαιρία της οποίας θα προκύψουν οι διαφορές πρέπει να είναι επαρκώς καθορισμένη, εφόσον μπορεί να ερμηνευείται υπό την έννοια ότι εφαρμόζεται σε όλες τις διαφορές που μπορούν να φέρουν αντιμετώπιση τον μέτοχο προς την εταιρία λόγω των αμοιβαίων εταιρικών σχέσεών τους. »

Η *Επιτροπή* θεωρεί ότι η προστασία του ασθενεστερού συμβαλλομένου μέρους τίθεται υπό αμφισβήτηση αν το άρθρο 4 αφορά όχι μόνο τις διαφορές που προέκυψαν από την έννομη σχέση που απορρέει από την εταιρία, αλλά και άλλες διαφορές μεταξύ της εταιρίας και του μετόχου. Εντούτοις, η Επιτροπή κλίνει προς την άποψη ότι το άρθρο 4 περιορίζεται στις διαφορές που προέκυψαν από τις εταιρικές σχέσεις και ότι, επομένως, πληροί τον όρο του άρθρου 17 της Συμβάσεως. Πάντως, η ερμηνεία του άρθρου 4 είναι οπωσδήποτε έργο του εθνικού δικαστηρίου.

Για τους λόγους αυτούς, η Επιτροπή προτείνει την ακόλουθη απάντηση στο ερώτημα 2, στοιχείο β:

«Ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας καταστατικού ανώνυμης εταιρίας, με την οποία ο μέτοχος υπάγεται, ως προς όλες τις διαφορές μεταξύ αυτού και της εταιρίας, στο δικαστήριο που είναι κατά κανόνα αρμόδιο για τις υποθέσεις που αφορούν την εταιρία, είναι επαρκώς καθορισμένη κατά την έννοια του άρθρου 17 της Συμβάσεως, οσάκις περιορίζεται στις διαφορές που προέκυψαν από την έννομη σχέση που απορρέει από την εταιρία.»

Επί του ερωτήματος 2, στοιχείο γ

Η Powell Duffryn και η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας θεωρούν ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί βάσει του δικαίου που εφαρμόζεται στη συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας.

Κατά την άποψη του *Petereit*, είναι πρόδηλον ότι η ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβάνει, επίσης, τις συμβατικές υποχρεώσεις και αυτές που απορρέουν από την ακυρότητα των εγγραφών για την ανάληψη μετοχών.

Η Επιτροπή παρατηρεί ότι το ερώτημα αυτό αφορά πρωτίστως την ερμηνεία της επίδικης ρήτρας, η οποία εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο. Πάντως, η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί να απαντήσει καταφατικά στο ερώτημα αυτό και, κατόπιν αυτού, υποβάλλει το σχετικό ερώτημα αν το άρθρο 4 του καταστατικού της IBH, ερμηνευθέν κατά τον τρόπο αυτό, είναι σύμφωνο προς το άρθρο 17 της Συμβάσεως.

Η Επιτροπή διευκρινίζει σχετικά ότι τίποτε δεν εμποδίζει μια συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας να έχει αναδρομικά αποτελέσματα. Επομένως, το άρθρο 4, το οποίο ψηφίστηκε τον Ιούλιο του 1980, μπορεί να εφαρμοστεί στην εγγραφή για την ανάληψη μετοχών που πραγματοποιήθηκε το 1979.

Τέλος, η Επιτροπή θεωρεί ότι, κατ' αρχήν, το άρθρο 4 εφαρμόζεται μόνο στις αξιώσεις πληρωμής της ίδιας της εταιρίας (άρθρο 62, πρώτο εδάφιο, AktG) και όχι σ' αυτές των δανειστών της εταιρίας (άρθρο 62, δεύτερο εδάφιο, AktG). Όταν, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, η αξίωση εγείρεται από τον σύνδικο, τίθεται το ερώτημα αν αυτός ασκεί τα δικαιώματα των δανειστών ή αυτά της εταιρίας. Αν ο δικάζων δικαστής αποφασίζει ότι ο σύνδικος ενεργεί επ' ονόματι της εταιρίας, η ρήτρα περί διεθνούς δικαιοδοσίας εφαρμόζεται στις προβληθείσες από αυτόν αιτήσεις.

Η Επιτροπή προτείνει την ακόλουθη απάντηση στο ερώτημα 2, στοιχείο γ:

«Το άρθρο 17 της Συμβάσεως δεν εμποδίζει την προσθήκη στο καταστατικό ανώνυμης εταιρίας μιας διατάξεως δυνάμει της οποίας οι διαφορές που αφορούν την πληρωμή ποσών οφειλομένων στην εταιρία βάσει συμβάσεως εγγραφής για την ανάληψη μετοχών ή την επιστροφή στην εταιρία αχρεωστήτως καταβληθέντων μερισμάτων υπάγονται στο δικαστήριο που είναι αρμόδιο να κρίνει υποθέσεις που αφορούν την εταιρία.»

Gordon Slynn
εισηγητής δικαστής